

TÜRKİYE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNDE KIBRIS FAKTÖRÜ

Dr. Aydın FINDIKÇI

Giriş

Türkiye ile yakın sınır komşusu Yunanistan'ın 1959 yılında bir biri ardına zamanın Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ile ortaklık ilişkisine girmeye kıyasıyla yarıştığı dönemde, bugünkü görünümüyle bir, "Kıbrıs sorunu" yoktur. İkinci dünya savaşı kurulan "yeni dünya" da herkes kendi yerini yeniden almaya ve üstlendiği yeni rollerin gereklerini yerine getirme durumundaydı. Ve Kıbrıs'da haliyle bir "sorun" olarak hiç bir ciddi kuruluşun gündeminde yoktu. Yeni yüzyılın başında "Kıbrıs sorunu" nun varlığından bahsetmek, büyük oranda şimdiki Avrupa Birliği'nin (AB) halihazırda eriştiği ekonomik ve siyasi gücün etki alanının genişletme siyasetinin bir sonucu olarak bir tesbit yapmak, yanlış olmasa gerek. Öyle ki, AB, sadece kendi üye ülkelere yönelik değil, aynı zamanda bir şekliyle ilişki içinde olduğu üçüncü ülkelere dahi bazı ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda geliştirdiği "çözüm" leri "dikte edici" uygulamalarıyla tanınıyor. AB, kendi bünyesindeki tek tek bağımsız ülkelerin iç güvenlik, dış politika, mültecilik ve göçmenlik yasası

-
- (1) Yasal dayanağını AB üye ülkelerinin tümü tarafından ulusal parlamentolarında onaylanarak 1 Mayıs 1999 tarihinde yürürlüğe giren 2 Ekim 1997 tarihli Amsterdam Sözleşmesinden AB Konseyi, 15 ve 16 Ekim 1999 tarihinde TAMPERE'de gerçekleştirdikleri zirvenin temelini, ortak dış ve güvenlik politikası, oluşturuyordu. Alınan karara göre göre bundan böyle :
- AB Ortak mülteci ve göçmenlik politikası :
 - Gerçek bir Avrupa hukuk alanı :
 - AB çapında kriminal olaylarla ortak mücadele ve
 - Ortak dış politikanın daha da güçlendirilmesi konularının uygulamaya dönüşmesinde kesin kararlı olduklarını kamuoyuna duyurdular.

gibi ulusal çıkarlarının bel kemiğini oluşturan konularda dahi, üçüncü ülkelere karşı, “ortak tavır” geliştirmede gerekli “ortak politikalarını”(1) oluşturmada önemli mesafeler katetmiştir. Bu da gösteriyor ki, AB'nin istediği tavizleri elde etmeden Türkiye'nin tam üyelik sürecini etkin şekilde desteklemesi ve gereğini yerine getirmesi kesinlikle sözkonusu değildir. Federal Almanya, İngiltere, Fransa ve İtalya gibi AB'nin güçlü üyeleri, bir yandan kendi iç kamuoylarını “tatmin etmede” Türkiye'yi yer yer rencide edici ve yıpratıcı demeçler verirken, diğer yandan da Türkiye'ye “kendilerinden biri olabilmesi için” dayattıkları çözümsüzlükleri, birer “çözüm” gibi sunmadan da geri kalmıyorlar. Federal Hükümetin Yeşiller/Birlik 90 Partisinin Çevre Bakanı sıfatını taşıyan Jürgen Trittin'in Türkiye'ye test amaçlı verilmesi kararlaştırılan “Leopart II Pazer” in durdurulması için Türkiye'nin Güneydoğusu'nu, “Kürdistan” olara adlandırıp Kosova ile eşit tutan 25 Ekim 1999 tarihli Alman televizyon kanallarında yayımlanan demeci, görmezlikten ve duymazlıktan gelinir türden değildi. Yine “Berlin Mitte” adlı Alman ikinci televizyon kanalı ZDF'de 28 Ekim 1999 tarihli “Yeni hükümetin ilk bir yılı'nın değerlendirdiği! programda dahi, Almanya'nın Türkiye'ye test amaçlı verdiği Leopart II panzeri ve diğer “askeri malzemelerin Kürtlere karşı kullanıldığı” yalanını milyonlara baka baka bir pişkinlik içinde dile getirmede sakınca görmediler. Yine AB, Türkiye'den ülkenin demokratikleşmesini (insan hakları ihlallerinin son bulmasını, idam cezasının uygulanmamasını -yani terörist Apo'yu asmamayı- vb.), “Kürt sorunu”nun çözümü yanı sıra bir de “Kıbrıs” sorununun çözümünü, tam üyeliğe girmede birer ön şart olarak diretiyor. Bu çalışmanın temelini “Kıbrıs sorunu” oluşturduğundan, diğer konulara zorunlu olmadıkça değinilmeyecektir.

Kıbrıs Neyin ve Kimin Sorunu?

Uzunca bir dönem Türk-Yunan gerginliğine neden olan ve özünde AB ve Batı'dan kaynaklanan yakın sorunlardan biri de; Kıbrıs Rum Cumhuriyeti (KRC) tarafından kendi topraklarında koşullandırılmak istenen Rus yapımı S-300 füzeleri oluşturmuyordu. Bu karardan KRC son anda vazgeçti. Sorun çözülmüş gibi gözükse de, bu füzeler, Batı'nın kışkırtmasıyla Türk Yunan ilişkilerinde gelecek açısından yeni sorunlar yaratacağa benziyor. Zira, Batı alemi bu iki komşu ülkeyi kendi sorunlarını barış içinde karşılıklı diyaloga dayalı bir süreçte çözme yolunun önünde engel. Bu iki komşu ülke baş başa kalmadıkları sürece, karşılıklı ilişkilerinde hep Batı kaynaklı sorunları olacaktır. Örneğin, S-300 füzelerinin adaya konuşlandırılmasının Türkiye açısından bir savaş ilanı olarak kabul edileceğini AB başından beri biliyordu. Türkiye'nin

kararlı tutumu sayesinde, S-300 füzeleri KRC toprakları yerine Girit adasına konuşlandırıldı. Türkiye'nin tezine uzunca bir dönem direndikten sonra, AB de tavır değiştirmek zorunda kaldı. Öyle ki, bu konuda Yunanistan'ı dahi yumuşatabildi. İsviçre'nin etkin günlük gazetelerinden "Neue Züricher Zeitung" un 28.11.1998 tarihli haberine göre, S-300 füzelerinin KRC'ne yerleştirilmemesi gerektiği konusunda sadece AB ve ABD değil, aynı zamanda bizzat Yunan Hükümetinin de ısrarlı olduğu vurgulanıyor. Ancar, basında çıkan haberlere göre, S-300 füzeleri yine KRC'ni malı olarak Yunan topraklarında kalacağı, bunun karşılığında her hangi bir ücret talep edilemeyeceği ve hatta bu füzelerin bakımı ile ilgilenecek bir Rus teknik heyetinin masraflarının dahi Yunan hükümeti tarafından görevlendirilecek elemanların da eğitimlerini üstlenecek. Eğer bu haberler basında çıktığı şekliyle gerçekten bir Yunan-KRC hükümetleri arasında varılan bir anlaşmaya dayandırılıyorsa, özellikle de Akdeniz'de istikrarı aradığı iddiasında olan AB, Türkiye'den önce olaya müdahale etmelidir. Aksi takdirde bu, Rusya'nın elini kolunu sallaya sallaya Akdeniz'deki hava hareketlerini kolayca istedikleri biçimde kontrol altına alabilecekleri anlamına gelecektir. Almanya'nın "Frankfurter Allgemeine Zeitung" adlı gazetesinde 22.05.1998 tarihinde çıkan bir başka habere göre, Rusya tarafından elde edilen bilgilerin Suriye, İran ve Irak gibi ülkelere verilebileceği ihtimalinden bahsediyor. S-300 füzelerinin yerine, yine Rus yapımı olan ve 15 km. menzilli TOR-MI füzeleri ile İtalya yapımı "Aspides" füzelerini temin etme girişiminde (2) olan ve bunu da gerçekleştiren KRC'nin "Silahlanma politikasına" sessiz kalan AB, "Kıbrıs sorunu" çözmede! ne kadar kararlı olduğunu böylece bir kez daha kanıtlamış oldu. Öyleki Girit'e koşulladılan S-300 Rus füzeleri yine Rus yapımı TOR-MI füzeleri ile beraber Güney Kıbrıs'ta 2 Ekim 1999 günü, Rum Milli Muhafız Ordusu'yla Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin birlikte gerçekleştirdikleri Nikiforos Tatbikatında faaliyete geçirildi (3). AB, kendi konseptine uygun bir biçimde "Kıbrıs sorunu" nu çözmediği veya çözdürmediği sürece, bu "sorun" Türkiye'nin sırtında bir kambur olarak AB ile ilişkilerini etkilemeye devam edecektir.

Öte yandan, Türk hükümetlerinin tümü, 1974 yılında "Kıbrıs Sorunu" nun çözüldüğünü ve dolayısıyla böylesi bir "sorunun" da gündemde olmadığını ısrarla dile getiriyorlar. Ancak Türkiye'nin "Avrupalı dostları" Türkiye'nin

(2) Bkz. Frankfurter Rundschau, 08.01.1999, Sayfa 6.

(3) S-300'ler ilk kez faaliyete geçiyor. Hürriyet, 2 Ekim 1999

bu görüşünü bir türlü “gerçek” olarak kabullenmiyorlar. Başbakan Bülent Ecevit “Kıbrıs konusu bizim görüşümüze göre Türkiye ve Kıbrıslı Türkler açısından sorun olmaktan çıkmıştır. Kıbrıs’ta bağımsız bir Türk devleti vardır. Bu Türk devletinin güvencesi Türkiye’dir ve aynı zamanda o devlet Türkiye’nin güvencesidir” (4) diye demeçler vermeye dursun, özellikle de Türkiye AB yakınlaşmasını içine sindiremeyen bildik çevreler, belirli aralıklarla “Kıbrıs sorunu” nun çözümünün Türkiye’nin AB’ne tam üyeliğinin ön koşullarından biri olduğunu inandırmak için ne gerekiyorsa onu yapmaktan geri kalmıyorlar. Ne yazık ki bu sav, aynı zamanda AB’nin de “resmi” düşüncesi konumuna gelmiştir. Türkiye’den istenen taviz, Kıbrıs’ı tamamen boşaltma ve adada yaşayan Türklere sahip çıkmama yönündedir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ni (KKTC) bağımsız bir devlet olarak tanıyan hiç bir AB üyesi ülke yok. AB tarafından Türkiye’den tam üyelik karşılığı istenen bu tavizin arkasında yatan gerçek siyasi hesap şu : Türkiye’nin AB tam üyeliğinden elde edeceği diğer getirilerin, KKTC’ne sahip çıkma ile kıyaslandığında çok daha fazla olacağı, özellikle de KRC’nin AB tam üyeliğinin KKTC vatandaşlarına “büyük faydalar sağlayacağı” savını bilinçli olarak gündemde tutmaktır. Bununla da ulaşılmak istenen amaç, adada yaşayan Türkleri AB çıkarları doğrultusunda yumuşatmaya ve Türkiye’ye karşı tepki oluşturmaya yönelik ince bir siyasi manevradır.

Avrupa Birliği-Kıbrıs Ortaklık İlişkisinin Kısa Tarihçesi

Kuruluşundan hemen sonra, 60 lı yılların başından itibaren genişleme sürecine giren dönemin AET’si, “kancayı” ilk önce Akdeniz Ülkeleri; Türkiye ve Yunanistan’ın yanısıra Kıbrıs Cumhuriyeti ve Malta’ya taktı. Roma Anlaşmasının 238. maddesinde öngörülen “Ortaklık” çerçevesindeki ilk anlaşma 9 Temmuz 1961 yılında Yunanistan ile AET arasında imzalandı (5). Bu anlaşma Kıbrıs-AET ilişkileri açısından da yeni bir dönemin başlangıcını oluşturuyordu. Buna ek olarak bir de AET ile tam üyelik temelinde ilişkiye geçme teşebbüsünde olan İngiltere’nin de tavrı, Kıbrıs’ın AET ile “Ortaklık” ilişkisine girmesinde önemli bir neden oldu. 1971 yılında başlayan görüşme-

(4) Türkiye Başbakanı Sayın Bülent Ecevit’in Başkent Üniversitesinin açılışında yaptığı konuşma “Batı Avrupa ırkçısıdır”, Cumhuriyet 7 Ekim 1999

(5) Yunanistan-AET arasında imzalanan Ortaklık Anlaşması metni için bkz. Das Assoziierungsabkommen vom 9. Juli 1961 mit Griechenland, in : ABI der EG. Nr. L 133/2ff vom. 21. Mai 1973.

ler, 19 Aralık 1972 yılında Kıbrıs ile dönemin Avrupa Topluluğu (AT) arasında, Roma Anlaşmasının 238 maddesi çerçevesinde bir "Ortaklık Anlaşması"nın (OA) imzalanmasına (6) neden oldu. Topluluk açısından ekonomik önemden daha fazla önemi olan (7) bu anlaşma, günümüz AB'sinin Akdeniz'e verdiği önem ve özellikle de Türkiye'den istediği tavizleri elde etmede kullandığı araçlar bakımından oldukça ilginç.

AB Komisyonu'nun kendi ifadesine (8) göre Kıbrıs dahil olmak üzere Akdeniz ülkeleri ile AB arasında imzalanan "OA"nın ortak özellikleri şöyle sıralanabilir :

- sanayi ürünlerinin AT pazarına sınırsız girişi;
- tarım ürünlerine tanınan ayrıcalıklı farklı gümrük uygulamaları;
- hibe ve krediler ve
- Avrupa Yatırım Bankasından uygun şartlarla kredi temini

Türkiye dahil olmak üzere Akdeniz ülkelerinin tümüne AB tarafından verilen bu "öncelikli" uygulamalar bir yandan Akdeniz ülkeleri arasındaki ticari ilişkiyi saptırıcı sonuçlara yol açarken, en azından geliştirici bir etki yaratmazken, AB'den aldıklarını zannettikleri "tavizlerin" zamanla aşınmasına ve anlamsızlaşmasına neden oldu. Üçüncü ülkeler ekonomik ve ticari işbirliklerini geliştirme ve genişletme yerini bu seçeneği, "AB Ortaklık Politikasına" kurban verdiler ve birbirleriyle AB'den gereksiz bir şekilde tavizler "koparmaya yönelik" getirisi olmayan bir rekabete tutuştular.

Kıbrıs'la imzalanan OA'nın özünü Gümrük Birliği (GB) oluşturmaktadır. Anlaşmanın yürürlüğe girdiği 1 Haziran 1973 yılından itibaren beşer yıllık aralıklarla iki aşamada GB'nin gerçekleşmesi öngörülüyordu. Özellikle de 1974 sonrası gelişen siyasal olaylar, KRC ekonomik bakımdan hazırsızlığı, AT'nin ilk genişleme sürecindeki öncelikleri gibi nedenlerle GB ertelenmek zorunda kaldı. GB'nin birinci aşamasında AT, KRC çıkışlı sanayi ürünlerine

(6) Kıbrıs Cumhuriyeti ile AET arasında imzalanan Ortaklık anlaşması metni için bkz. Abkommen zur Gründung einer Assoziation zwischen der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft und der Republik Zypern, in : ABI der EG, Nr. L 133/2ff vom 21. Mai 1973.

(7) Bkz. a.g.e.

(8) Bkz. AT Komisyonu. Kommission der Europäischen Gemeinschaft. Die Gemeinschaft und die Länder und Gebiete des mittelmeeeraumes in : Stichwort Europa. 19/1982. S.3.

uyguladığı gümrük tarifelerini %70, keçi boynuzuna %100, narenciye ürünlerine de %40 oranında düşürmeyi öngörüyordu. Buna karşın KRC de, AT ithal ürünlerine aşamalı olarak %35'lik bir gümrük indirimi yükümlülüğü altına girmişti. GB'nin ilk aşaması 30 Temmuz 1977'de sona erdi. GB'nin ikinci aşaması ise yapılan ek ve katma protokollerle 1986 yılına kadar uzatıldı. Gerekli görüşmelerden sonra, 19 Ekim 1987 yılında AB ile KRC arasında Lüksemburg'da, GB'ni "mutlu son" a ulaştırmak için gerekli önlem ve önceliklerin sıralandığı bir protokol imzalandı. 1 Ocak 1988'de yürürlüğe giren bu protokol de iki aşamadan oluşuyordu. İlk aşaması 10, ikinci aşaması da 5 yıl süreli olarak kararlaştırıldı. İlk aşamada, taraflar karşılıklı dış ticaret ilişkilerinde uyguladıkları tarife ve miktar kısıtlamalarına bazı istisnalar dışında aşamalı olarak son verecekleri taahhüdünde bulundular. Ayrıca KRC, AT ile imzaladığı protokolde sıralanan sanayi ürünleri AT'nun Ortak Gümrük Tarifesi kapsamına alacağı taahhüdünde bulundu. Uygulamadaki gümrük oranları her yıl %9 oranında düşürülecek ve zamanla sıfırlanacaktır. Tarım ürünlerinden sadece 43 kalem protokolde sıralandı ve KRC, AT çıkışlı sanayi ürünlerinin tümüne (petrol ve bazı hassas sanayi ürünleri hariç) yönelik gümrük oranlarını sıfırlayacaktır. Aynı yükümlülük At açısından da geçerlidir. GB'nin ikinci aşamasında ise, KRC, AB'nin "Ortak Dış Ticaret Politikasında" sıralanan araç ve uygulamaların tamamına yakın bir bölümünü ulusal mevzuatına koyarak üçüncü ülkelere karşı uygulama yükümlülüğüne girdi. GB'nin ikinci aşamasına yönelik uygulamalar sonuçlanmadan, KRC, AB nezdinde 3 Temmuz 1990'da tam üyelik talebinde bulundu. Bu müracattan üç yıl sonra, 30 Haziran 1993 tarihinde, AB Komisyonu KRC'nin tam üyelik talebine yönelik bir rapor hazırladı, Açıklanan bu raporda iki konu oldukça ilginçtir. Birincisi, KRC'nin AB'ne tam üyelik için ön görülen ekonomik ve siyasi "şartları" yerine getirdiği tesbitidir. Komisyon'un ikinci önemli tesbiti ise, "Kıbrıs sorununun" varlığıdır. Bu "sorunun" çözümünde önemli gelişmelerin ufukta gözükmemesi halinde AB, KRC ile tam üyelik müzakerelerini başlatmamalı diyen Komisyon, geline aşamada bu tesbitinden fiilen başarısız olmuş bir görüntü sergiliyor. KRC ile görüşmelere başlamasına rağmen "Kıbrıs sorunu" varlığını sürdürüyor.

1993 Tarihli Avrupa Birliği Komisyonu Kıbrıs Raporu

14 Nisan 1987 tarihli Türkiye'nin AB'ne tam üyelik talebine yönelik AB Komisyonunca hazırlanan raporda, ileri sürdüğü ekonomik ve siyasi "sorun"

ve “engeller” in varlığı, 30 Haziran 1993 tarihli KRC'nin AB tam üyeliği talebi üzerine hazırlanan raporda yer almıyor. Tam aksine her şey çok olumlu ve deyim yerindeyse “güllük gülistanlık” olarak gösteriliyor. Tek sorun, satır aralarından anlaşılacağı üzere “adanın bölünmüşlüğü” ve adada “Türk askerinin varlığı” olarak tanımlanabilecek “Kıbrıs sorunu”nun varlığı olarak gösteriliyor. AB Komisyonu'nun bu geçici raporunda ki görüş beklenmedik bir gelişme değildir. KRC'nin AB'ne tam üyelik talebine kesin yanıt vermeden evvel, üyeliğin gerçekleşmesi için “Kıbrıs sorunu” nun çözülmesinin beklenmesi, AB Komisyonu tarafından neredeyse “Olmazsa olmaz” bir yaklaşım içinde kamuoyuna duyuruldu.

Avrupa Birliği-Kıbrıs Rum Cumhuriyeti İlişkilerinde Yunanistan Faktörü

AB Komisyonunun AB Konseyine sunduğu KRC ile ilgili geçici raporundaki görüşlerden dolayı 1995 yılına kadar beklenip gelişmelerin takip edilmesine karar verildi. Buna rağmen, 1995 yılı gelmeden, 24 ve 25 Haziran 1994 tarihli AB zirvesinde AB Konseyi yaptığı bir açıklama ile Kıbrıs'ın önümüzdeki ilk genişleme sürecine dahil edileceğini duyurdu. Bu açıklamanın ardında yatan bir başka gerçek ise, aynı yıllarda Türkiye ile AB arasında sürdürülmekte olan ve her haliyle AB lehine olan GB görüşmelerine ivedilik kazandırmak ve müzakerelerin önünü açmaktı. Zira Yunanistan, Kıbrıs'ın AB genişleme sürecine dahil edilmediği takdirde Türkiye ile müzakereleri yapılan GB sürecinde Türkiye aleyhinde veto hakkını kullanacağı tehdidinde bulunuyordu. 6 Mart 1995 tarihi gelip çatığında, Yunanistan, Türkiye AB Ortaklık Konseyi'nin 1/95 tarihli Ortaklık İlişkilerinin son sürecine girildiğini teyid eden GB anlaşmasında (9) gerçekten de veto hakkını kullanmadı. Buna karşılık Yunanistan, altı ay sonra Amsterdam'da gerçekleşen AB Zirvesinden, Kıbrıs'ın AB'ne tam üye olabilmesinin önünü açan üyelik müzakerelerinin başlatılacağı AB Konsey kararını çıkartmayı başardı. Bu gelişme üzerine AB Konseyi, 26-27 Temmuz 1995 tarihli Cannes konferansındaki gelişmeler ışığı-

(9) Gümrük Birliği müzakereleri sonucu hazırlanan anlaşma metin için bkz. Europäische Union : Beschluß des Rates über einen gemeinsamen Standpunkt der Gemeinschaft im Assoziationsrat EG-Türkei über die Durchführung der Endphase der Zollunion, in : Europäische Union, Interinstitutionelles Dossier Nr. 95/01101. (ACC). 7092/95. Brüssel, 9. Juni 1995.

ğında, 1996 yılında yapılacak AB Konsey Konferansından altı ay sonra, Kıbrıs ile tam üyelik müzakerelerinin başlayacağı açıklaması Yunanistan'ı daha da rahatlattı. Özellikle de bu açıklamalardan sonra Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerde hızla gelişen bir soğukluk süreci başladı. Öyle ki, Türkiye'nin yıllardır savunageldiği, "Türk tarafının onay ve rızası olmadan, Kıbrıs Rum kesiminin hiç bir uluslararası kuruluşu üye olamayacağı" tezini yalanlarcasına dönemin AB Komisyonu Başkanı Jacques Santer, "Kıbrıs sorunu çözümü ufakta gözükme bile Kıbrıs ile tam üyelik müzakereleri başlayacaktır" (10) türünden basında demeçleri çıkması, zaten var olan Türkiye-AB ilişkilerinin iyice soğumasına neden oldu. GB'nin Türkiye açısından değil de AB açısından taşıdığı büyük önemden dolayı, AB, Yunanistan'ın veto "şantajına" göz yummak zorunda kaldı. Sadece Türkiye ile imzalanacak GB anlaşması değil, doğu Avrupa'ya da açılma kararlığında olan ve bu gelişmeden büyük çıkarları olan Almanya'nın da Türkiye "lehine" tavır koyması, Yunanistan'ın istediği tavizi elde etmesinin önünü açtı. Aksi taktirde, Yunanistan Amsterdam Anlaşmasının yürürlüğe girmesi ve AB'nin doğuya genişleme sürecinde gerekli olan "onayı" vermeyeceği türü demeçler vermeye ve davranışlar sergilemeye başlamıştı. Yunanistan veto hakkını kullanıp kalkanmamayı, Kıbrıs ile kayıtsız şartsız ortaklık müzakerelerinin başlayıp başlamamasına bağlanmıştı. AB'nin bundan sonraki ilk genişlemede şartsız bir şekilde "Kıbrıs" yer almazsa, Yunanistan da genişlemeye karşı veto hakkını kullanarak "ya Kıbrıs'la ya hiç" (11) tavırlarında ısrarlı olacağı açıklamasında bulundu. Bu gelişme bir kere daha gösteriyor ki, AB'nin karar alma mekanizmasında gerekli reform ve değişiklikliği yapmadığı sürece, Yunanistan gibi birlik açısından ekonomik ve ticari alanlarda yük olan bir ülke ve zayıf ekonomilerin elinde esir olmaya devam edecektir.

Agenda 2000 ve Avrupa Birliğinin Genişleme Süreci

AB, 1957 yılından beri toplam dört kez genişledi. İlk önce 1973 yılında İngiltere, İrlanda ve Danimark'nın yanına alan dönemin AT'si üye sayısını 9'a çıkardı. Yunanistan'ın 1981 yılında tam üye olmasıyla ikinci kez genişleyen Topluluk, 1986'da Akdeniz ülkelerinden İspanya ve Portekiz'de yanla-

(10) Botschaft der Republik Zypern (Hrsg) Zypern-Nachrichten (Kıbrıs haberleri, Kırıs Cumhuriyeti Bonn Büyükelçiliği Yayınları) Bonn 9. 1995, s. 2.

(11) Atina'dan üçlü strateji, Milliyet, 13 Ekim 1999, S. 16.

rına alarak hem üye sayısını 12'ye çıkardı ve hem de böylelikle Topluluğun Akdeniz kanadını, "Yeni Akdeniz Politikası" (12) ile epeyce güçlendirmiş oldu. AB'nin Kuzeye açılması 1995 yılında oldu. Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in katılımıyla toplam üye sayısı 15'e çıkan AB 2000'li yılların ilk çeyreğinde, tam üye olmak için sırada bekleyen diğer üye aday adaylarını bünyesine almayı ilk öncelikli hedefleri arasına aldı. AB, bu genişlemesinde AB Komisyonu tarafından 1997 Haziran'ında yayımlanan "Agenda 200" (13) raporunda ön görülen biçimiyle bir yol izleyecektir. Daha önceki genişlemelerde daha ziyade tek tek ülkelerle ikili görüşmeler sonucu eskiye dayanan ve tamamen "siyasi" çıkar ve oluşumlardan kaynaklanan nedenler rol oynuyordu. Oysa bu sefer genişlemenin temelinde tamamen ekonomik çıkarlar ve oluşumlar yatmaktadır. Artık bir "komünizm tehdit ve tehlikesi" de olmadığına göre, AB'ye yön veren güçlü tekellerin ve sermaye gruplarının Doğu-Orta Avrupa ve Balkan ülkelerine rahatça açılmasında da hiç bir engel kalmamıştır.

Avrupa Birliği Konseyi, 12 ve 13 Aralık 1997 tarihli Luxemburg zirvesinde aldıkları tarihsel kararlarda, AB'nin genişleme sürecini başlatmış oldular. Agenda 2000'de AB Komisyonunca sıralanan tavsiyeler çerçevesinde, 31 Mart 1998 günü, AB ile beş Doğu ve Orta Avrupa Ülkesi (Macaristan, Polonya, Estonya, Çek Cumhuriyeti ve Slovenya) ve KRC arasında tek tek tam üyelik müzakereleri başlatılmış oldu. Ayrıca, Romanya, Slovakya, Letonya, Litvanya ve Bulgaristan'da tam üyelik talebinde bulunan ve sıraya girenler arasında. Bu sürecin başarıyla sonuçlanması aynı zamanda Avrupa'nın bölünmüşlüğüne bir son verecektir.

Avrupa Birliği Tam Üyeliğinde Aranılan Yeni Kriterler

AB, kendi bünyesine tam üye olarak alacağı yeni ülkelerden istediği şartlara her geçen yıl ve her genişlemeden sonra bir yenisini daha ekledi. Artık, AB'ne tam üye olmak için sadece ve sadece coğrafi anlamda bir Avrupa ülkesi olması yeterli olmuyor. 1957 tarihli Roma Anlaşmasınının 237. maddesinin

(12) AT'nun üçüncü genişlemesinden sonraki Akdeniz Politikası ile ilgili yeni oluşumlar için bkz. Kommission der Gemeinschaft. Europadritte Welt, ein Dialog : Luxemburg 1989. Amt für amliche Veröffentlichungen der Europâischen Gemeinschaften.

(13) Europâische Kommission, Agende 2000. Eine stärkere und erweiterte Union, in : Bulletin der Europâischen Union, Luxemburg 1997, Beilage 5, s. 61 f.

de (07.02.1992 tarihli Maastrich zirvesinden sonra oluşturulan yeni AB Anlaşmasına "O" maddesi olarak genişletilerek yerleştirildi) öngörüldüğü şekliyle, "her Avrupa ülkesi Topluluk üyesi olmak için müracat edebilir" (14) şartı yeterli olmuyor. Buna ek olarak bir de "Kopenhag Kriterleri" olarak bilinen Avrupa'nın siyasi ve ekonomik etiği çerçevesini çizen ilkeler eklendi. AB'ne tam üye olmak isteyen her ülke tarafından bu yeni kriterlere harfiyen uyulması istenmektedir. 1993 yılında Kopenhag'da ve 1995'de de Madrid'de gerçekleşen AB Konseyi Zirvesinde, AB'ne tam üye olmak isteyen ülkelerin yerine getirmesi gereken ekonomik, siyasi ve hukuksal şartlar yeniden tesbit edildi. Buna göre yeniden tesbit edilen ve "Kopenhag Kriterleri" (15) olarak bilinen tam üyelik için yeni şartlar, siyasi, ekonomik ve AB mevzuatının kabul edilmesi olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Siyasi kriterler arasında; demokrasi, insan hakları, azınlık hakları ve hukukun üstünlüğü güvence altına alan kurumsal değişimleri gerçekleştirmek olarak sıralanırken, ekonomik kriterler arasında da serbest piyasa ekonomisini sağlamlaştırmak ve AB içindeki rekabet baskısına karşı koyabilecek kapasiteye ulaşmayı hedef olarak göstermektedir. Üçüncü kriter olarak da AB'ne tam üyelikten kaynaklanan çeşitli siyasi, ekonomik ve parasal yükümlülükleri yerine getirme, AB'ne aday ülkeleri tarafından tam üyelik öncesi yerine getirilmesi gereken kriterler arasında sıralanmaktadır. Tam üyelik görüşmelerinin başlatıldığı ve başlatılması ön görülen 11 ülkeden hiç biri AB Komisyonu tarafından hazırlanan Agenda 2000'de de dile getirildiği biçimiyle "Kopenhag kriterlerini" eksiksiz yerine getirebilmiş değil.

Avrupa Birliği Komisyonu "Agenda 2000" de Güney Kıbrıs Cumhuriyeti

Öte yanda AB Komisyonu tarafından Temmuz 1997 tarihinde "Agenda 2000" adlı raporda, GKC'nin tam AB'ye tam üyelik için yerine getirmesi gereken yükümlülükler sıralanırken oldukça ilginç saptamalarda bulunulmuş. Bu saptamaları şöyle özetlemek mümkün :

-
- (14) Bkz. Avrupa Birliği Anlaşması, madde O. Der Vertrag Europäische Union. Europäische Gemeinschaft Der Vertragstext von Maastricht mit den deutschen Begleitgesetzen. 3 Auflage, Bonn. Europäische Union Verlag 1994, s. 34.
- (15) Erweiterung der Europäischen Union, in : <http://www.auswaertiges-amt.de/4-euroa/6/4-6a.htm>.

- Kıbrıs sorunu çözümünde bir gelişme kaydedilmemiştir;
- Kıbrıs sorunu çözümüne katkı sunma maksadıyla AB yerine Birleşmiş Milletler (BM) aracılık yapmalı;
- Kıbrıs'ın AB'ye tam üyeliğinin Kıbrıs Türklerine büyük faydaları olacaktır.
- Kıbrıs sorunu çözümünü beklemeden tam üyelik müzakerelerine başlanacaktır.
- Türk tarafının da tam üyelik müzakerelerine katılması istenecektir;
- Türk tarafı tam üyelik müzakerelerine katılmayı kabul etmese bile, görüşmeler tek taraflı olarak Kıbrıs Rum kesimiyle sürdürülecektir.

Özet olarak sıralanan Komisyonun bu görüşü, bugün harfiyen uygulanmakta ve Yunanistan bu gelişmeyi haklı olarak kendi dış politikasının büyük bir başarısı olarak kutlamaktadır. Zaten Komisyonun bu görüşleri, 1997 yılı sonunda Lüksemburg'da gerçekleşen AB Bakanlar Konseyi tarafından zirve sonucu yayımlanan sonuç bildirisinde de yer almıştı. Bu bildiriden sonraki gelişmeler Türkiye'yi öylesine kızdırmıştı ki, AB ile siyasi ilişkisini kesmesine neden olan oluşumların başında yer almıştı. Çünkü bu bildiride, Kıbrıs, Macaristan, Polonya, Estonya, Çek Cumhuriyeti ve Slovenya ile 1998 Nisan'dan itibaren tam üyelik uyum protokolleri müzakerelerine başlanacaktır (16) açıklaması da gerçeğe dönüştü ve söz konusu ülkelerle gerekli görüşmelere, 31 Mart 1998 tarihinde başlanmış oldu.

Avrupa Birliği Genişleme Sürecinde Screening Planı ve Acquis

AB'ne tam üye olarak kabul edilecek ülkelerle yapılan tek tek müzakerelerin belirlendiği ve adına "Screening" (17) dedikleri bir takvim belirlendi. Bu takvimde (Screening) hangi ülke ile ne zaman hangi konular tam üyelik

(16) Bkz. Europäischer Rat in Luxemburg, Tagung der Staats- und Regierungschefs der Europäischen Union am 12. und 13. Dezember 1997, Schlußfolgerung des Vorsitzes, in : Presse- und Informationsamt der Bundesregierung (Hrsg), Buletin 12 (1998), Bonn, S. 141-140, alıntı yapılan sayfa 143.

(17) Screening'e göre AB ile Güney Kıbrıs Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Estonya, Çek Cumhuriyeti ve Slovenya arasındaki tam üyelik müzakereleri 27 Nisan 1998'dan Temmuz 1999'a kadar süren bir takvime bağlanmıştır.

müzarekelerinde gündeme getireceği tesbit edildi. Sabit olarak tesbit edilen bu takvimde yapılan görüşmeler esnasında, aday ülkelerin ne tür problem ve istemlerinin olduğu tesbit edildi. Bu amaçla hazırlana "screening" sayesinde, aday ülkelerin yerine getirmesi gereken 20.000 tane yasal düzenleme müzarekelerde masaya yatırıldı. Bunların 4.000 tanesi direktif, 6.000 tanesi kararname ve diğer 10.000 tanesi de hüküm oluşturmaktadır. Bu 20.000 adetlik yasal düzenleme toplam 300.000 sayfadan oluşmakta ve 31 müzareke bölümüne ayrılmaktadır. Bu bölüme de "Acquis" (18) adı veriliyor. Bu Acquis'ler görüşmelerin yapıldığı ülkelere bir oturumda sunuldu ve daha sonra tek tek aday ülkelerle tam üyelik müzarekeleri başlatılmış oldu. Her bir Acquis'de bir screening'de görüşüldü. Bu görüşmelerde aday ülkelere örneğin şu sorunlar soruldu :

- Her bölümlük Acquis'i kabulleniyormusunuz?
- Ön görülen bölümler çerçevesinde, geçiş süreci kuralları istiyormusunuz?
- Acquis uygulanması için gerekli olan yasal düzenlemelere gittiniz mi?
- Eğer gerekli yasal düzenlemeye gidilmemişse ne zaman gitmeyi düşünüyorsunuz?
- Topluluk hukukunun ulusal mevzuata uygulanmasında gerekli yasal düzenleme ve kapasiteye sahip misiniz?
- Gerekli kapasiteden yoksunsanız, bu tür bir uygulamaya ne zaman sahip olacaksınız?

Yukarda sıralanan bu sorulara aday ülkeler tarafından verilen yazılı ve sözlü yanıtlarla, tek tek Acquis fasılları sonuçlandırıldı. Komisyon tarafından sunulan ortak müzareke önerisi çerçevesinde aday ülkeler AB Konseyine kendi pozisyonlarını sunuyorlar ve böylece de ortak bir karara varılmış oluyor. Tek tek yapılan görüşmeler sonunda, AB'ne tam üye adayı ülke'den başka, AB Bakanlar Konseyi, Avrupa Parlamentosu ve AB üyesi ülkeler tarafından tek tek kabul edilmesi gereken ortak bir anlaşma imzalanıyor.

(18) Screening ve 31 bölümlük Acquis için bkz. Task Force for the Accession Negotiations- Overview "Planning screening 1998/1999" <http://www.europa.eu.int/comm/tfan/screen-en-en.html>

31 bölümlük Acquis'lerin başında sermaye, mal, kişi ve hizmetlerin serbest dolaşımı, rekabet, tarım, balıkçılık, ulaşım politikası, dış politika, ortak güvenlik ve dış ilişkiler politikası, gümrük birliği, bilim ve araştırma, ekonomik ve parasal birlik, sanayi politikası, sosyal ve istihdam politikası, çevre, vergi, iç güvenlik ve hukuk gibi konular gelmektedir.

Yunanistan Tehdidi Gölgesinde Kıbrıs Rum Cumhuriyeti İle Tam Üyelik Görüşmeleri

Türkiye yerine, KKTC, 30 Mart 1998 tarihli Edinburgh zirvesine resmen davet edildi. Davetin nedeni; KRC ile AB arasında başlayacak olan tam üyelik müzakerelerine katılarak katkı sunmaktı. KKTC bu daveti kabullenmedi. Klerides'in Türk tarafına yaptığı davette, görüşmelere eşit şartlarda katılacağı ancak, KRC'nin AB'ne tam üyelik amacına yönelik hedefine dokunulmaması, gerektiği şartı da vardı. Yani, "Kıbrıs'ın tek ve meşru temsilcisi sizin varlığınıza rağmen biziz" demek olan Klerides'in davetinin reddedilmesi Türk tarafı açısından yerinde bir karardı ve AB çevrelerince de aksisi beklenmiyordu.

KKTC olmaksızın 27 Nisan 1998'de görüşmelere tesbit edilen screening'de yer alan yedi bölümlük Acquis çerçevesinde başlatıldı. Yedi bölüme yönelik başlatılan görüşmelerin, 15 ve 16 Temmuz 1998 tarihinde Cardiff'de yapılan görüşmelerde sonuçlandığı duyuruldu. Bu görüşmelerin aksaksız tamamlanmasında yine Yunanistan tehdidinin önemli bir husus olduğu, 14 ve 15 Mart 1998 Edinburgh zirvesindeki gelişmelere bakıldığında daha da net gözükecektir. KKTC'nin görüşmelere katılmaması durumunda, Kıbrıs Rum kesimi ile yapılan müzakerelerin durdurulması gerektiği açıklanmasında bulunan Fransa Dışişleri Bakanı Védrine, AB'ni Yunanistan'ın "o zaman ben de beş Doğu ve Orta Avrupa ülkesiyle yapılan tam üyelik görüşmelerini bloke ederim" tehdidi ile karşı karşıya bıraktı. Bu tehdit karşısında sadece Almanya'dan cılız bir ses yükseldi. Almanya'yı Dışişleri Bakanları düzeyinde AB zirvelerinde temsilen katılan Liberal Demokrat Parti'li (FDP) Dışişleri Bakanı Dr. Klaus Kinkel, "parçalanmış bir Kıbrıs'ın tam üyeliği bizim amacımız olamaz" (19) diyerek, bildik tavırlarını yenilemiş oldular. Benzer açıklamalar Fransa, Hollanda ve İtalya tarafından da yapıldı. Bu ülkeler yaptıkları

(19) Frankfurter Allgemeine Zeitung 16.03.1998, S. 1/2

rı Kasım 1998 tarihli açıklamalarıyla, “Kıbrıs’ın üyeliği tüm tarafların çıkarınıdır” diyerek, 1997 Aralık ayında yapılan ve yukarıda sıralanan Kıbrıs’a yönelik Edinburgh zirvesinde alınan Avrupa Konseyinin kararını tekrarlamakla yetindiler. Bu açıklamaya ek olarak, parçalanmış bir Kıbrıs’ın AB tam üyeliğinde sonucu kestirilmeyecek sorunları da beraberinde getireceği ve bu sorunun politik yollarla mutlaka bir çözümü kavuşturulması gerektiği, AB’nin özellikle de ortak dış ve iç güvenlik politikasının sağlıklı yürümeyeceği (20) gerçeğinin de altını çizmeyi ihmal etmediler. Yunanistan’ın tepkisi gecikmedi : “Kıbrıs’ın tam üyeliğinin reddi veya geciktirilmesi halinde, AB’nin genişlemesini kabullenilmeyeceği” (21) tehdidini yenilediler.

Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti Avrupa Birliği Tam Üyeliği İçin Gereken Şartları Yerine Getiriyor mu?

Öte yandan, Aralık 1997 Luxemburg’da gerçekleştirilen AB zirvesinde alınan karar gereği, AB Komisyonu hem aday ülkelerin tümüne, hem tek tek aday ülkelere ve bu arada da KRC’nin tam üyelik talebine yönelik hazırladığı 4 Kasım 1998 tarihli geniş kapsamlı bir raporu var (22). Bu raporda KRC için dikkate değer tesbitleri üç ana başlık altında toplamak mümkün.

1. AB Komisyonu Tarafından Olumlu Olarak Görülen Gelişmeler

Bilindiği üzere, AB ile KRC arasında 1972’de imzalanan ve 1973 yılından beri yürürlükte olan OA’nın temelini GB oluşturmaktadır. AB Komisyonu raporuna göre, 1 Ocak 1988 tarihinden itibaren başlayan GB’nin ikinci aşaması memnuniyet verici bir şekilde işlemektedir. Memnuniyet verici olarak adlandırılan gelişmeler, protokolde sıralanan AB menşeli sanayi ürünlerine uygulanan gümrük vergilerinin tamamının kaldırılması, miktar kısıtlamalarına son verilmesi ve üçüncü ülke çıkışlı tamamlanmış ürünlere uygulanan AB Ortak Gümrük Tarifesi’ne uygun gibi uygulamaları kapsamaktadır. Buna ek olarak, 2002 yılında gerçekleşecek olan GB’nin son aşamasında da önemli problemler beklenmiyor.

(20) Bkz. Agence Europe, 09.11.1998, S.1/2.

(21) Agence Europe, 13.11.1998, S. 10.

(22) AB Komisyonu tarafından hazırlanan sözkonusu rapor için bkz. http://europa.eu.int/comm/dgla/anlarge/report_11_98_en/index.htm.

AB kaynaklı parasal yardımlardan da KRC gereken payını almışa benziyor. AB, KRC için öngördüğü parasal yardım ve kredilerden KKTC'nin de "faydalanmasını" istemesine rağmen, verilen destekten bugüne kadar sadece KRC'nin faydalandığı kesin. Örneğin 1995-1998 yılları için öngörülen dördüncü mali protokolle KRC'ne 74 milyon ECU'lük maddi yardım öngörülmüştü. Bunun 50 milyonu Avrupa Yatırım Bankası tarafından açılan kredi, 22 milyonu hibe ve 2 milyonluk ECU ise risiko kapitalinden oluşmaktaydı. 22 milyonluk hibenin 5 milyon ECU'luk kısmı, Türk ve Rum tarafının faydalanacağı ortak projeler için harcanacaktı. Taraflar arası ilişkilerde olumlu bir gelişme kaydedilmediği için bu para bugüne kadar kullanılmadı. Bundan başka bir de 12 milyon ECU "Kıbrıs sorununun politik çözümü" için ayrılmış durumda. Bu para da tarafların birbirleriyle bozuk ilişkileri sonucu kullanılamıyor. Böylelikle kullanılamayan toplam 17 milyon ECU'luk paranın kullanılabilir hale gelmesi için, KRC tarafı 4 mali protokolün 31 Aralık 1999 tarihine kadar uzatılması talebinde bulundu. Yani 54 milyon ECU'lük toplam yardımın 32 milyonu KRC tarafından kullanırken, geri kalan 17 milyonluk ECU, tarafların birbiriyle ilişiksizliği sonucu kullanılmadan bekletiliyor. Dolayısıyla, KKTC'de AB mali yardımlarından faydalanamamış oluyor.

AB Komisyonu raporuna göre, Kıbrıs Rum kesimindeki politik gelişmeler, tam üyelik açısından bir sorun teşkil etmiyor. Kurum ve seçimler normal koşullara uygun işliyor.

KRC'deki ekonomik gelişmeler olumlu değerlendiriliyor. İşsizlik ve enflasyon oranlarının düşüklüğü, rekabet serbestisinin varlığı, fiyat kontrollerinin yokluğu ve liberal dış ticaret politikasının uygulanırılığı ekonominin olumlu bir seyir izlediği kanaatini güçlendiriyor. Ayrıca olumlu gelişmelerin başında, rekabet politikası, gümrük mevzuatı, bölgesel politika, tarım, balıkçılık, mesleki eğitim, gençlik, bilim ve araştırma alanlarındaki gelişmeler sıralanıyor. Yani Screening'in ruhuna ve Acquis'de tam üyelik için olumlu gelişme olarak görülen ne var ise, AB Komisyonu raporunda da KRC'nin tam üyelik öncesi yerine getirmesi gereken şartlar arasında da o var.

2. AB Komisyonu Tarafından Olumsuz Olarak Görülen Gelişmeler

AB Komisyonu tarafından şikayet konusu olan konuların başında, KRC kamu yönetiminin yavaşlığı ve verimsizliği geliyor. Adam kayırma, kadro-

laşma ve rüşvet olayları öylesine bir boyut kazanmış ki, KRC bu haliyle AB normlarından çok uzak olarak görülüyor. Sermaye, mal, hizmet ve işgücü serbest dolaşımına AB normlarından uzak bir seyir izlemesi, AB Komisyonu tarafından Kıbrıs'ın "bölünmüşlüğüne" bağlanıyor. KRC'nin AB'ne tam üyelik sürecinde en büyük engellerden biri olan bu olumsuzluğun nedenleri doğrudan doğruya KRC'nin ekonomik ve siyasi yapısından kaynaklansa bile yine de Komisyon'un bu değerlendirmesi, yani Kıbrıs'ın "bölünmüşlüğü" kamuoyunu bilinç olarak yanlış yönlendirmeye yönelik bir manevra olarak nitelenebilir.

Özellikle de turizm ve endüstri sektöründeki az gelişmişlik, KRC'nin rekabet gücünün bir eksikliği olarak algılanıyor. Gayri Safi Milli Hasıla'nın (GSMH) yüzde 3.9'nu oluşturan sahil hizmeti mevcut durum büyük bir eksiklik olarak elıştırılıyor. Bu sektörün devlet tarafından cazip olmayan uygulamalarla desteklemesi sorunun çözümünü kolaylaştırmıyor, sadece ileriki yıllara ertelıyor. Sahil ticaretinde istenen başarının elde edilebilmesi için, AB normlarına ulaşıp bu normların uygulanmasının gerekliliğinin altı çiziliyor. Bu normlara uyulmadan sorun çözülemeyeceği gibi, mevcut haliyle de AB açısından büyük bir sorun teşkil ediyor. Büyüme hızının yavaşlaması, bütçe ve ödemeler dengesi açığının hızla artması önemli sorunların başında yer alıyor. 1996 yılında GSMH'nin yüzde 3.4'nü oluşturan bütçe açığı bir yıl sonra, yani 1997'de yüzde 5.1'e çıkmış. Savunma, sosyal hizmetler, ücret ve maaşlar gibi kamu giderleri, KRC ekonomisini sarsacak düzeyde hızla artıyor.

Yasal düzenlemelere uyum, regülasyon, sahil ticareti, merkez bankasının bağımsızlığı ve hükümetin finansmanı, yeniden yapılanmanın hızlandırılması, enerji iç pazarı, AB normlarının uygulanması, liberalleşme (liberalleşme sürecinin tamamlanması maksadıyla KRC 31.12.2003 yılına kadar geçiş süreci talebinde bulundu), deniz ticareti, hava ve kara taşımacılığı emniyeti, bilgi toplama uyumu, kara para aklama, uyuşturucu, illegal göç, iltica ve göçmenler gibi alanlarda AB açısından KRC'de yetersiz olumlu gelişme kaydedilmediğinden, AB'ne tam üyelik sürecinde KRC açısından aşılması gereken engeller olarak sıralanıyor. Bu problemlere ek olarak bir de enerji, çevre, telekomünikasyon, ulaştırma, istatistik ve bir de hukuk ile iç işleri alanlarında AB normlarına uyumda önemli problem olduğu AB Komisyonu tarafından dile getirilmektedir.

3. AB Komisyonu Tarafından Gelişme Beklenen Alanlar

AB Komisyonunca, olumlu olarak adlandırılmasına rağmen yine de AB'de tam üyelik için yeterli görülmeyen sorunların başında ise serbest dolaşım, vergilendirme, istihdam, sosyal ve çalışma koşulları ile sanayi politikası, işitsel basın, tüketicileri koruma, sermaye kontrolleri ve hukuk ve iç işleri gibi alanlar sıralanmaktadır. Orta dereceli sorunlar da olarak adlandırılacak bu alanlar AB'de tam üyelik statüsünde olsa bile KRC açısından yakın gelecekte önemli sıçramaların olacağını beklemek yanıltıcı olur.

2000'li Yıllarda Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs ve Avrupa Birliği İlişkileri Perspekti

Türkiye, bir yandan Ortadoğu'da her geçen gün dahada belirginleşen "su sorunu", Orta Asya'da bağımsızlıklarına kavuşan genç Türk Cumhuriyetleri ile geliştirdiği güçlü siyasal, ekonomik ve politik ilişkileri ve diğer yandan da Balkanlarda artan ağırlığı ile önemli bir güç olma sürecini çoktan beri yaşamaya başladı. Yunanistan'ın akıllı politikacıları bu gerçeği görmüş olmalı ki, Türkiye ile karşılıklı çıkar ilişkilerine dayalı bir dostluk sürecinin başlatılması gereğine işaret ediyorlar. Bu temelde, "AB Türkiye Ortaklık İlişkilerinde" 1999'un ikinci yarısından sonra belirginleşen olumlu gelişmelerde, Yunanistan'ın özellikle de Marmara depremi sonrası Türkiye'ye karşı takındığı dostane tavrım önemi oldukça büyüktür. Türkiye'nin yıllardır özlemini çektiği engellemeden ve bir türlü elde edemediği "Yunan vetosunu aşma" arzusu, Yunanistan'ın kendi ulusal çıkarlarından ödün vermeden vazgeçmesiyle elde edilmiş oldu. Bu sevindirici gelişmeden, AB bünyesindeki Türkiye aleyhtarı bazı lobici çevreleri şaşkına döndü. Bu olumlu ve bir o kadar da sevindirici gelişmenin üzerine Türkiye hiç zaman kaybetmeden gitmeli ve alt yapının hazırlanmasında ivedilikle gerekli adımları atmalıdır.

Türk ve Yunan ulusları, aynı topraklarda yüzyıllardan beri beraberce yaşıyorlar. Aynı coğrafyada nefes alıp veren, sevinç ve kederlerini paylaşan bu iki halk, dil birliği gibi objektif değerlerle değil de, Marmara depreminde de görüldüğü üzere, keder, tasa ve sevinçte de bir arada olan subjektif değerlerle birbirlerine bağlıdırlar. Her ikisinin de birer Akdeniz ve Balkan ülkesi olması, tarihten kaynaklanan ikili ilişkilerin varlığı, iki ülkenin işbirliğini zorunlu kılıyor. AB içinde birbirlerini tamamlayan ve sorunlarını "Avrupalıla-

rı” aşarak kendi başlarına görüşen ve çözen iki ülke olması, bölgeye de istikrar getirecektir. Her iki ülkenin de geleceğinin Avrupa’da olacağı, Avrupa’dan kopuk, Avrupa’ya rağmen ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda Avrupa standartlarına ulaşmanın mümkün olmayacağını karşılıklı olarak bilincine varılmalı.

Öte yandan her şeyin başı ve sonunun AB ilişkileri olmadığı gerçeğini her iki taraf da kabullenmek durumunda. Türkiye, herşeyin AB’ne tam üyelikle güllük gülistanlık olacağı yargısından vazgeçmeli ve bu konuda Yunanistan ile yakın ilişki içine girerek Yunanistan’ın AB’ne tam üyelikten sonraki kazanım ve tecrübelerini yakından irdelemelidir. Yunanistan’da AB’ne tam üyelik öncesi, aynen Türkiye gibi, yaşadığı ekonomik sıkıntıları, AB’ne tam üye olmakla bugünden yarına aşabileceği inancını taşıyordu. Bu inancı uzun dönem devam etti ve zamanla anlaşıldı ki, kendi iç dinamikleri olmaksızın alınacak dış yardımlar sorunların çözümünü sadece erteliyor. Sürekli açık veren ödemeler dengesi, dış ticaret açığı, bölgeler arası eşitsizliklerin artması, istikrarsız büyüme, sermaye piyasalarında sık sık dalgalanma, Yunanistan’ın AB’ne tam üyeliğine rağmen varlığını acı bir şekilde hissettiren ve süregelen sorunların başında geliyor. Neredeyse aynı özellikleri paylaşan ve altyapı yetersizliği gibi ortak yönler, AB’ne tam üye olmada kararlı olan Türkiye’nin Yunanistan’ın tecrübelerinden derinlemesine faydalanmasını zorunlu kılıyor.

2000’li yılların ilk çeyreği AB, Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs ilişkileri açısından oldukça renkli ve hareketli geçeceğe benziyor. AB’nin Türkiye’nin 28. ci ülke olarak AB’ne adaylar arasında adlandırması ve Türkiye ile kesinlikle de AB tarafından uygun bir zamanda belirlenecek tarihte tam üyelik müzakerelerinin başlatılması, karşılıklı ilişkilerde yeni bir dönemin de başlangıcı olacaktır. Bu yeni sürecin de yeni oyunları, yeni rolleri, yeni artist ve figüranlarıyla yeni kurallardan oluşacaktır. Örneğin, Türkiye’nin AB’de tam üyeliği sürecinde Türkiye’nin batılı “dostları” neyi nasıl savunacak ve yargılayacak? Dost ve müttefik olarak bilinen, Almanya gibi ülkelerin bu süreçteki payları ne olacak? Tarihsel neden ve petrol çıkarlarına dayanan İngiliz-Orta-doğu ilişkileri bu yeni oluşumdan nasıl etkilenecek? Avrupa’da hızla yayılan milliyetçilik ve ayrımcılık akımlarından Türkiye’ye de paylar verilecek mi? Bu ve benzeri sorular, ileriki süreçlerde sık sık gündemde olacak ve yanıtları aramaya çalışacaktır.

Sonuç

Türk-Yunan ilişkileri özellikle 90'lı yılların başından beri gözlemlenen "küreselleşme" eksenindeki hızlı değişime ayak uydurabilecek yeni temeller üzerine oturtulmalıdır. Deyim yerindeyse, Türk-Yunan dostluk ilişkileri, 2000'in ilk yıllarından itibaren sağlam ayaklar üzerine oturtulmalıdır. Bu temelde gelişecek ve gelişmesi de zorunlu olan yeni Türk-Yunan ilişkileri, AB tarafından adlandırılan "Kıbrıs sorunu" nun da yegane çözümümüzdür. KRC'nin halihazırdaki AB politikası ve AB'nin KKTC'nin varlığını yoktan gelerek tek taraflı yürüttüğü tam üyelik görüşmeleri, "adanın bölünmüşlüğü-nün derinleşmesine" (23) yöneliktir. "Kıbrıs sorunu" nun çözümü başta bazı AB çevrelerini rahatsız eder. Barış ve huzurun olduğu, kişi başına düşen milli gelirin hızla yükseldiği, komşularıyla karşılıklı dostluk ve barış politikalarının izlendiği bir Türkiye ve Yunanistan, AB'nin komşularıyla karşılıklı dostluk ve barış politikalarının izlendiği bir Türkiye ve Yunanistan, AB'nin özellikle de Ortadoğu ve Akdeniz havzasında yer alan ülkelere yönelik kökleri tarihsel oluşumlara özellikle de Ortadoğu ve Akdeniz havzasında yer alan ülkelere yönelik kökleri tarihsel oluşumları kadar dayanan çıkar ilişkilerini zedeleyecektir. Halkların kardeşliği ve ülkelerin çıkar ilişkileri temelinde yeniden yapılanması zorunlu olan AB'de de Türkiye ve Yunanistan daha da önemli görevler üstlenebilirler. Herşeyden önce, "böl ve yönet" oyununa gelmeden, AB'de hızla yükselen "iki yüzlü" ve "ırkçı" politikalara alet olmadan, medeni Avrupa uluslarının kaderlerinin bu zihniyet tarafından tayin edilmesine fırsat vermeyecek girişimlerin de öncüsü olabilirler ve olmalıdırlar.

(23) Bkz. Kühnhardt, Ludger : Deutschlands EU-Ratspäsidentschaft und die AGENDA 2000, in : Aus Politik und Zeitgeschichte, B 1-2/99, 8, Januar 1999, S. 9.